Pobrane z czasopisma Annales H - Oeconomia **http://oeconomia.annales.umcs.pl**
Data: 27/01/2026 20:38:29

ANNALES
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN – POLONIA
VOL. XLVII, 2 SECTIO H 2013

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Katedra Gospodarki Światowej i Integracji Europejskiej

BOGUMIŁA MUCHA-LESZKO
MAGDALENA KATARZYNA KĄKOL

Efektywność automatycznych stabilizatorów koniunktury w Unii Europejskiej

Effectiveness of automatic economic stabilisers in the European Union

Słowa kluczowe: Unia Europejska, automatyczne stabilizatory koniunktury, stabilizatory fiskalne w UGiW

Key words: European Union, automatic stabilisers, fiscal stabilisers in EMU

Wstęp

Największymi zagrożeniami dla przyszłości Unii Europejskiej, a zwłaszcza strefy euro, są przedłużająca się dekoniunktura gospodarcza i utrzymujące się zróżnicowanie krajów pod względem konkurencyjności oraz poziomu długu publicznego. Prognozy wzrostu gospodarczego na najbliższe lata są słabe i dlatego coraz więcej uwagi w literaturze ekonomicznej poświęca się poszukiwaniu możliwości bardziej skutecznej stymulacji wzrostu PKB. Przedmiotem szczegółowych analiz są między innymi instrumenty polityki fiskalnej, ze względu na ich znaczenie w kreowaniu popytu i pobudzaniu aktywności gospodarczej, ale także z powodu konieczności poprawy sytuacji budżetowej oraz obniżania zadłużenia publicznego.

Teoretycy ekonomii nie są zgodni w ocenach efektywności instrumentów polityki fiskalnej w łagodzeniu wahań koniunkturalnych i tworzeniu sprzyjających warunków do wzrostu gospodarczego. Zwolennikami zarządzania zagregowanym popytem za pomocą instrumentów fiskalnych są przedstawiciele nurtu postkeynesowskiego. Rozbieżność poglądów współczesnych makroekonomistów wskazujących na różnego typu ograniczenia polityki fiskalnej jako narzędzia stabilizowania koniunktury prezentuje M. Lubiński,

Pobrane z czasopisma Annales H - Oeconomia **http://oeconomia.annales.umcs.pl**
Data: 27/01/2026 20:38:29

który podkreśla między innymi, że impulsy fiskalne mogą istotnie wpływać na konsumpcję i inwestycje, ale także zwraca uwagę na trudność oceny skuteczności polityki budżetowej w stabilizowaniu koniunktury [Barczyk, Lubiński, 2009, s. 129–146]. Mimo dużej różnicy zdań teoretyków i realizatorów polityki makroekonomicznej w sprawie przydatności jej instrumentów do neutralizowania skutków szoków gospodarczych oddziaływanie na popyt we współczesnej gospodarce odbywa się poprzez odpowiednie połączenie instrumentów polityki fiskalnej i pieniężnej. Chodzi o optymalne wykorzystanie interakcji pomiędzy instrumentami obu polityk w kształtowaniu wielkości oraz struktury dochodów i wydatków budżetowych jak również podaży pieniądza. Polityka fiskalna jest mniej skuteczna w przypadku szoków podażowych.

Ze względu na sposób prowadzenia polityki fiskalnej wyróżniamy politykę pasywną i aktywną (dyskrecjonalną). Podstawą polityki pasywnej, niewymagającej żadnych działań i decyzji ze strony rządu, jest mechanizm automatycznych stabilizatorów koniunktury, które są elementami systemu budżetowego i działają, samoczynnie reagując na zmiany PKB, produkcji, zatrudnienia i dochodów. Automatycznymi instrumentami stabilizującymi gospodarkę są podatki i świadczenia społeczne. Reagują one na zmiany popytu wynikające z przebiegu cyklu koniunkturalnego. Największy wpływ na łagodzenie wahań koniunktury mają podatki od dochodów indywidualnych i świadczenia społeczne, które podtrzymują popyt konsumpcyjny lub spowalniają jego wzrost poprzez ograniczanie zmian dochodów do dyspozycji. Mechanizm stabilizacyjny działa w ten sposób, że zmiany dochodów do dyspozycji są mniejsze niż dochodów brutto wskutek progresywności skali opodatkowania dochodów indywidualnych oraz w rezultacie wzrostu bądź spadku wielkości świadczeń społecznych, w tym głównie zasiłków dla bezrobotnych.

Aktywna polityka fiskalna jest stosowana w warunkach głębszych recesji, gdy występuje potrzeba silniejszego pobudzenia popytu, a w zasadzie chodzi o powstrzymanie dalszego spadku popytu i PKB. Polityka fiskalna w UE, a zwłaszcza w strefie euro, opiera się na mechanizmie automatycznych stabilizatorów koniunktury, choć w latach 2009–2010 były realizowane pakiety fiskalne mające na celu stymulację popytu konsumpcyjnego, rozwój inwestycji publicznych oraz wspieranie aktywności biznesowej i zatrudnienia. Efektywność automatycznych stabilizatorów koniunktury (ASK) i polityki dyskrecjonalnej jest ważnym przedmiotem badań oraz zagadnieniem wywołującym liczne kontrowersje.

Celem artykułu jest ocena skuteczności automatycznych stabilizatorów koniunktury w łagodzeniu wahań koniunktury w krajach UE na podstawie analizy dorobku teoretycznego oraz badań OECD, Komisji Europejskiej i centrum badawczego w Bonn (Institute for the Study of Labour) obejmujących ostatnią dekadę ubiegłego wieku i częściowo pierwsze dziesięciolecie nowego. Przedmiotem szczególnej uwagi są specyfika polityki fiskalnej w Unii Gospodarczej i Walutowej (UGiW) i stabilizatory podatkowe.

1. Teoretyczne podstawy pasywnej polityki fiskalnej

Teoretycznych podstaw polityki makroekonomicznej opartej na automatycznych stabilizatorach koniunktury należy doszukiwać się w keynesowskiej ekonomii popy-

Pobrane z czasopisma Annales H - Oeconomia **http://oeconomia.annales.umcs.pl**
Data: 27/01/2026 20:38:29

tu i pracach podjętych w Stanach Zjednoczonych po zakończeniu II wojny światowej w celu przygotowania koncepcji systemowego rozwiązania umożliwiającego samoczynne łagodzenie wahań koniunktury za pomocą stabilizatorów budżetowych, które stanowiłyby swego rodzaju mechanizm łagodzący skutki szoków popytowych i działający na zasadzie mnożnika uruchamianego przez spadek podatków i wzrost wydatków budżetowych w okresach recesji oraz powodujący wzrost opodatkowania i spadek wydatków budżetowych w warunkach boomu gospodarczego.

Recesja i stagflacja w latach 70. XX w. podważyły zaufanie do polityki makroekonomicznej, której podstawą było oddziaływanie na popyt, ponieważ okazała się ona nieskuteczna. Ekonomia keynesowska traciła swoją pozycję, a wraz z nią polityka fiskalna jako narzędzie regulacji popytu. Coraz większe zainteresowanie i zastosowanie w rozwiązywaniu problemów gospodarczych zdobywała nowa ekonomia klasyczna (monetaryzm, szkoła racjonalnych oczekiwań, szkoła realnego cyklu) i zwolennicy stabilizacyjnych możliwości polityki pieniężnej. Przedstawiciele nowych nurtów w ekonomii uzasadniali potrzebę ograniczania aktywności gospodarczej państwa i podkreślali wagę rynku jako mechanizmu równowagi. W dyskusji akademickiej efektywność instrumentów polityki fiskalnej zakwestionował w 1974 r. R. Barro [Barro, 1974, s. 1095–1117], rozwijając (budzącą wątpliwości) tezę D. Ricarda o neutralności deficytu budżetowego i długu publicznego (teoremat ekwiwalentności). T. Sargent i N. Wallace [Sargent, Wallace, 1981, s. 1–17] podważyli efektywność polityki fiskalnej, wskazując na jej destabilizacyjne skutki w przypadku utrzymywania się permanentnych deficytów budżetowych, które powodują wzrost inflacji. Przedmiotem krytyki w latach 80. była zwłaszcza aktywna polityka fiskalna, która ze względu na potrzebę przygotowania pakietu instrumentów jest realizowana z opóźnieniem i istnieje ryzyko popełnienia błędów z powodu jej nieodpowiedniego dostosowania do zmian w cyklu koniunkturalnym – wówczas bodźce fiskalne mogą spowodować skutki przeciwne do oczekiwanych. Przedstawiciele nowej ekonomii klasycznej sprowadzają rolę polityki fiskalnej do narzędzia długookresowej równowagi finansów publicznych.

Podejście do polityki fiskalnej zmieniło się wraz z rozwojem nowej ekonomii postkeynesowskiej, od połowy lat 80. W rezultacie modyfikacji założeń koncepcji J.M. Keynesa doszło do zbliżenia poglądów nowych keynesistów z reprezentantami nowej szkoły klasycznej, co dotyczy między innymi sposobu przywracania równowagi w gospodarce i roli polityki makroekonomicznej. Nowi keynesiści akceptują tezę, że gospodarka ma wewnętrzne siły osiągania stanu równowagi, ale różnią się od przedstawicieli nowej szkoły klasycznej w ocenie tych możliwości w wymiarze czasowym, ponieważ uważają, iż proces przywracania równowagi jest długi, a nowi klasycy przeciwnie, twierdzą, że może być on krótki. Istnieje również duże zrozumienie dla potrzeb prowadzenia polityki stabilizacyjnej. Nie ma natomiast pełnego konsensusu w sprawie zasad realizacji polityki fiskalnej. Dyskusja koncentruje się wokół efektywności automatycznych stabilizatorów koniunktury i okresowego stosowania aktywnej polityki fiskalnej. Taka dyskusja ma szczególne uzasadnienie w Unii Europejskiej, w której większość krajów (17) funkcjonuje we wspólnym obszarze walutowym i nie dysponują one instrumentami polityki

Pobrane z czasopisma Annales H - Oeconomia **http://oeconomia.annales.umcs.pl**
Data: 27/01/2026 20:38:29

pieniężnej, natomiast autonomię w dziedzinie polityki fiskalnej częściowo ogranicza Pakt Stabilności i Wzrostu, a synchronizacja cyklu koniunkturalnego pomiędzy krajami jest zróżnicowana.

Kryzys finansowo-gospodarczy w latach 2008–2009 i jego głęboko destabilizacyjne skutki spowodowały ożywienie debaty na temat zasad realizacji polityki fiskalnej. Zwolennikami łagodzenia wahań koniunktury tylko za pomocą automatycznych stabilizatorów jest większość makroekonomistów. J.B. Taylor przeprowadził analizę empirycznych przypadków stosowania w USA (w latach 2001 i 2008) polityki dyskrecjonalnej zorientowanej na wzrost popytu konsumpcyjnego i stwierdził, że nie przyniosły one oczekiwanych rezultatów, zatem nie ma wystarczająco potwierdzonych doświadczeniem podstaw do powrotu do tego typu polityki [Taylor, 2009, s. 550–555]. Niemniej są wśród teoretyków ekonomii także zwolennicy (np. Christiano, Eichenbaum i Rebello czy Davig i Leeper) podejmowania działań dyskrecjonalnych wzmacniających bodźce fiskalne, przede wszystkim wówczas gdy recesja jest głęboka i brak symptomów poprawy koniunktury, jak w latach 2008–2009 [Christiano, Eichenbaum, Rebello, 2011, s. 78–121; Davig, Leeper, 2011, s. 211–227]. Wtedy polityka dyskrecjonalna zwiększa efekty mnożnikowe instrumentów fiskalnych.

Podsumowując, należy podkreślić, że bogaty dorobek teoretyczny stwarza duże możliwości rozwijania dyskusji na temat antycyklicznej roli polityki fiskalnej, w tym zwłaszcza automatycznych stabilizatorów koniunktury. Oceny przydatności instrumentów fiskalnych w łagodzeniu amplitudy wahań cyklu koniunkturalnego zmieniały się wraz z rozwojem nowych szkół i doktryn w ekonomii. Wzrost zainteresowania polityką fiskalną i rozwój badań mających na celu efektywne wykorzystanie jej instrumentów, zauważalny pod koniec lat 90. XX w., był związany z wprowadzeniem III etapu Unii Gospodarczej i Walutowej w Unii Europejskiej oraz specyficznymi zasadami realizacji polityki makroekonomicznej w warunkach unii walutowej. Efektywność polityki makroekonomicznej zależy od optymalnego wykorzystania interakcji między instrumentami fiskalnymi i monetarnymi w oddziaływaniu na gospodarkę w poszczególnych fazach cyklu koniunkturalnego. W strefie euro polityka pieniężna została delegowana na Europejski Bank Centralny, co spowodowało, że ośrodki odpowiedzialne za realizację polityki makroekonomicznej w krajach funkcjonujących w UGiW znajdują się na różnych poziomach, ponadnarodowym i narodowym. W przypadku polityki pieniężnej pojawia się problem optymalnej stopy procentowej dla całego obszaru wspólnej waluty i dla poszczególnych krajów członkowskich. W sytuacji istniejących różnic strukturalnych pomiędzy gospodarkami strefy euro i zróżnicowanej synchronizacji cyklu koniunkturalnego nie ma możliwości dostosowania optymalnej stopy procentowej dla całej UGiW do warunków gospodarczych wszystkich funkcjonujących w niej krajów. W unii walutowej mogą występować różnego typu szoki popytowe i podażowe: symetryczne, asymetryczne, asynchroniczne i idiosynkratyczne. Najbardziej destabilizujące są szoki idiosynkratyczne, których skutki gospodarcze mogą być skrajnie zróżnicowane w poszczególnych krajach – jedne mogą ponosić straty, a inne osiągać korzyści. W takiej sytuacji kraje muszą stabilizować swoje gospodarki tylko za pomocą instrumentów polityki fiskalnej [Veld, Larch, Vandeveyer, 2012, s. 2].

Pobrane z czasopisma Annales H - Oeconomia **http://oeconomia.annales.umcs.pl**
Data: 27/01/2026 20:38:29

Europejscy ekonomiści kontynuują dyskusję na temat zasad polityki fiskalnej. Nie wszyscy uważają, że automatyczne stabilizatory koniunktury zapewniają wystarczające wyrównanie wahań wzrostu produkcji i PKB w krajach strefy euro. Argumenty podważające zasadność całkowitego oparcia polityki fiskalnej w UGiW na mechanizmie ASK przedstawili M.J.A. Fernández i J.U. Gonzáles [Fernández, Gonzáles, 2004, s. 18]: 1) ich działanie zależy od wrażliwości budżetu na wahania koniunktury i zmian poszczególnych rodzajów dochodów i wydatków budżetowych w kolejnych fazach cyklu, 2) na ich funkcjonowanie wpływają mnożnikowe efekty wpływu zmian dochodów i wydatków budżetowych na aktywność gospodarczą w danym kraju UGiW, 3) wrażliwość budżetu na wahania koniunktury zmienia się wraz z ogólnymi warunkami gospodarczymi kraju, ale zależy przede wszystkim od wielkości sektora publicznego w gospodarce i struktury systemu zabezpieczenia społecznego, struktury i progresywności podatków, wrażliwości zatrudnienia na zmiany produkcji, rodzaju szoków gospodarczych (które przeważają – popytowe czy podażowe), 4) na efekty mnożnikowe ASK wpływ mają również stopień otwartości gospodarki oraz elastyczność cen i płac. M.J.A. Fernández i J.U. González są zwolennikami wzmacniania mechanizmu automatycznych stabilizatorów koniunktury aktywną polityką fiskalną. M. Buti i P. van den Noord [Buti, Noord, 2004, s. 39] uważają, że polityka dyskrecjonalna w UGiW powinna być stosowana w sytuacjach wyjątkowych i nie należy przyjmować jej jako reguły oddziaływania na wahania koniunktury gospodarczej. Jeśli wziąć pod uwagę nowe ustalenia prowadzące do wzrostu znaczenia ram koordynacyjnych polityki fiskalnej w UGiW, możliwości stosowania dodatkowych bodźców fiskalnych (poza ASK) będą coraz mniejsze. Autorzy badań koncentrują się na mierzeniu siły wpływu poszczególnych stabilizatorów budżetowych (po stronie dochodów i wydatków) na wygładzanie wahań koniunktury.

2. Efektywność automatycznych stabilizatorów koniunktury w badaniach empirycznych

Do mierzenia efektów działania automatycznych stabilizatorów dochodów i wydatków budżetowych są stosowane różne metody i modele ekonometryczne. Podstawowe znaczenie dla skuteczności ASK ma wrażliwość poszczególnych wielkości budżetowych na wahania koniunktury, czyli reakcja poziomu salda budżetu wyrażonego w procentach w stosunku do PKB na zmiany wielkości PKB. W tabeli 1 zostały przedstawione wyniki estymacji Komisji Europejskiej ilustrujące wrażliwość dochodów i wydatków budżetowych na zmiany PKB w krajach Unii Europejskiej. Wynika z nich, że wrażliwość dochodów budżetowych na zmiany cyklu koniunkturalnego jest zdecydowanie wyższa od wydatków. Oznacza to, iż dochody budżetowe w znacznie większym stopniu niż wydatki wpływają antycyklicznie na gospodarki. Wyniki estymacji pokazują również istotne zróżnicowanie wrażliwości kategorii budżetowych wobec wahań koniunktury pomiędzy krajami UE. Najwyższe współczynniki wrażliwości (od 0,50 do 0,45) charakteryzują Danię, Włochy, Szwecję, Luksemburg, Belgię i Węgry, a najniższe Litwę, Łotwę, Słowację, Rumunię, Estonię i Polskę (od 0,26 do 0,33). Dochody budżetowe

Pobrane z czasopisma Annales H - Oeconomia **http://oeconomia.annales.umcs.pl**
Data: 27/01/2026 20:38:29

w stosunku do PKB utrzymują się prawie na tym samym poziomie niezależnie od fazy cyklu koniunkturalnego, co nie dotyczy relacji wydatków do PKB, które istotnie zmieniają się wraz z przebiegiem cyklu [European Commission, 2010, s. 53].

Tabela 1. Wrażliwość budżetu w krajach UE na cykl koniunkturalny

Kraje	Wrażliwość dochodów	Wrażliwość wydatków	Wrażliwość salda budżetowego
Belgia	0,47	–0,07	0,54
Bułgaria	0,35	–0,01	0,36
Czechy	0,36	–0,01	0,37
Dania	0,50	–0,15	0,65
Niemcy	0,40	–0,11	0,51
Estonia	0,29	–0,01	0,30
Grecja	0,42	–0,01	0,43
Hiszpania	0,38	–0,05	0,43
Francja	0,44	–0,06	0,49
Irlandia	0,36	–0,05	0,40
Włochy	0,49	–0,02	0,50
Cypr	0,39	–0,01	0,39
Łotwa	0,26	–0,02	0,28
Litwa	0,26	–0,01	0,27
Luksemburg	0,48	–0,01	0,49
Węgry	0,45	–0,01	0,46
Malta	0,35	–0,01	0,36
Holandia	0,39	–0,17	0,55
Austria	0,43	–0,04	0,47
Polska	0,33	–0,06	0,40
Portugalia	0,41	–0,04	0,45
Rumunia	0,28	–0,02	0,30
Słowenia	0,41	–0,05	0,47
Słowacja	0,27	–0,02	0,29
Finlandia	0,41	–0,09	0,50
Szwecja	0,48	–0,10	0,58
Wielka Brytania	0,40	–0,02	0,42
UE-27	0,39	–0,05	0,43

Uwaga: wrażliwość budżetu na zmiany cyklu koniunkturalnego mierzona reakcją poziomu salda budżetowego wyrażonego w procentach w stosunku do PKB na zmiany PKB o 1% została określona jako różnica między cykliczną wrażliwością czterech kategorii podatków (od dochodów osobistych, od dochodów korporacji, podatków pośrednich oraz wpływów z tytułu ubezpieczeń społecznych) i bieżących wydatków ważonych względnym udziałem w PKB.
Źródło: [European Commission, 2010, s. 54].

Pobrane z czasopisma Annales H - Oeconomia **http://oeconomia.annales.umcs.pl**
Data: 27/01/2026 20:38:29

Największe znaczenie w mechanizmie ASK mają stabilizatory funkcjonujące w systemie opodatkowania, a ich skuteczność antycykliczna zależy od wielu czynników, ale w szczególności od: 1) relacji całkowitych podatków do PKB, 2) progresywności systemu podatkowego, 3) struktury podatków [European Commission, 2010, s. 53–54]. Wzajemne relacje między poziomem podatków w stosunku do PKB i wahaniami PKB w cyklu koniunkturalnym są zagadnieniem złożonym, co potwierdzają badania empiryczne. Z jednej strony istnieją empiryczne dowody na to, że rola ASK zwiększa się wraz ze wzrostem podatków w relacji do PKB lub wskutek wzrostu sektora państwowego w gospodarce. N. Girouard i C. André [Girouard, André, 2005, s. 25] twierdzą, że im znaczniejszy udział sektora państwowego w gospodarce, tym większa jest wrażliwość ASK na wahania wielkości makroekonomicznych (np. Dania, Norwegia, Szwecja). Jednak z drugiej strony badania wskazują na istnienie swego rodzaju granicy w oddziaływaniu na stabilizację koniunktury gospodarczej w przypadku wzrostu wydatków w relacji do PKB, którą X. Deburn, J. Pisani-Ferry i A. Sapir [Deburn, Pisani-Ferry, Sapir, 2008, s. 41] określają na 40%. Tę granicę należy jednak traktować elastycznie, ponieważ zależy ona od zmian strukturalnych i indywidualnych cech gospodarek poszczególnych krajów. Interesująco w kontekście rozważanego zagadnienia przedstawiają się wskaźniki obciążeń podatkowych w stosunku do PKB w UE, USA i Japonii, które w 2008 r. wynosiły odpowiednio 39,3%, 26,9% i 28,3% [European Commission, 2010, s. 14]. Najwyższe wskaźniki wielkości podatków w relacji do PKB w UE miały Dania – 48,2%, Szwecja – 47,1%, Belgia – 44,3%, Finlandia – 43,1%, Austria – 42,8%, Włochy – 42,8%, Francja – 42,8% i Węgry – 40,4% [European Commission, 2010, s. 14]. Na tym tle wyjątkowo niski poziom podatków w odniesieniu do PKB miały: Rumunia – 28%, Łotwa – 28,9%, Słowacja – 29,1%, Irlandia – 29,3% i Litwa – 30,3% [European Commission, 2010, s. 14]. Porównanie wskaźników charakteryzujących poziom podatków w stosunku do PKB ze współczynnikami wrażliwości dochodów budżetowych na wahania koniunktury (tabela 1) pokazuje ich wyraźną zgodność, potwierdzającą skuteczność podatkowych stabilizatorów koniunktury.

Drugim czynnikiem mającym decydujący wpływ na siłę oddziaływania ASK jest progresywność systemu podatkowego. Tego typu zasady opodatkowania są stosowane wobec dochodów osobistych ludności (PIT) i decydują o skali progresywności całego systemu podatkowego, a tym samym o efektywności ASK, gdyż dochód do dyspozycji spada wolniej niż dochód brutto, przez co zmniejsza wahania PKB. Badania T. Baunsgaarda i S.A. Symansky'ego nie potwierdzają istotnego wpływu wzrostu progresywności podatków od dochodów osobistych na wzmocnienie stabilizacyjnych funkcji ASK. Z symulacji przeprowadzonych dla grupy 26 krajów OECD wynika, że zwiększenie elastyczności PIT o 10% powoduje zwiększenie wrażliwości salda budżetowego w stosunku do PKB tylko o 1% (średnio dla 26 krajów), przy czym wyniki symulacji dla zdecydowanej większości krajów są takie same[1].

[1] W tej symulacji elastyczność podatków wobec luki produkcyjnej odnosi się nie tylko do progresywności PIT, lecz uwzględnia również dystrybucję dochodu i kształtowanie się bazy podatkowej w zależności od zmian PKB [Baundsgaard, Symansky, 2009, s. 21–23].

Pobrane z czasopisma Annales H - Oeconomia **http://oeconomia.annales.umcs.pl**
Data: 27/01/2026 20:38:29

Trzecim czynnikiem, od którego zależy efektywność ASK, jest struktura podatków i rola w systemie podatkowym podatków bezpośrednich i pośrednich oraz świadczeń z tytułu ubezpieczeń społecznych. Największe znaczenie dla przebiegu cyklu koniunkturalnego mają podatki bezpośrednie. J. Darby i J. Melitz oszacowali, że stabilizujący wpływ na aktywność gospodarczą podatków od dochodów gospodarstw domowych w krajach OECD wynosi 60%, innych podatków bezpośrednich – 30%, świadczeń ubezpieczeniowych – 10%, natomiast podatki pośrednie jako instrument mechanizmu ASK nie mają znaczenia [European Commission, 2010, s. 54]. Stabilizacja dochodów do dyspozycji i popytu konsumpcyjnego zależy nie tylko od skali i struktury opodatkowania dochodów osobistych, ale także od zakresu i poziomu świadczeń społecznych oraz skłonności do konsumpcji, obciążenia kredytami, charakteru dochodów (stałe czy okresowe) itp. Znacznie mniejsze efekty przynosi oddziaływanie na popyt inwestycyjny, ponieważ przedsiębiorcy swoje decyzje inwestycyjne opierają na prognozach popytu i wzrostu gospodarczego, ocenach przyszłych zysków i poziomu ryzyka. Zyski przedsiębiorstw podlegają znacznie większym wahaniom niż PKB, a stopy podatkowe z reguły nie są progresywne. Dlatego podatek od zysków korporacji (CIT) ma ograniczone znaczenie jako automatyczny stabilizator koniunktury.

Interesujące wyniki badań efektywności ASK w warunkach szoków makroekonomicznych w czasie ostatniego kryzysu w UE i USA przedstawili M. Dolls, C. Fuest i A. Peichl [Dolls, Fuest, Peichl, 2010, s. 3, 14–15, 28–30], stosując w modelach (EUROMOD i TAXSIM) dane mikroekonomiczne. Celem symulacji były kompozycja i ocena siły oddziaływania instrumentów ASK w 19 krajach UE i w USA na dochody do dyspozycji i popyt gospodarstw domowych, a przedmiotem analizy – podatki od dochodów osobistych i świadczenia społeczne. Wyniki estymacji wyglądały następująco: absorpcja szoków dochodowych w UE wynosiła 38%, przy dużym zróżnicowaniu pomiędzy krajami, od 25% w Estonii, do 56% w Danii; w USA była równa 32%. Natomiast neutralizacja szoku popytowego wywołanego wzrostem bezrobocia okazała się wyższa w UE i wynosiła 19%, wobec 7% w USA[2]. Na podstawie przeprowadzonych badań autorzy przedstawili między innymi dwa wnioski. Po pierwsze, znaczenie ASK dla łagodzenia wahań koniunktury jest w UE silnie zróżnicowane – od bardzo istotnego w gospodarkach Danii, Finlandii, Szwecji, Belgii i Niemiec, do niewielkiego w krajach Europy Wschodniej i Południowej. Dolls i Piechl uważają, że przyczyną takiej specyfiki polityki makroekonomicznej może być poziom dochodów *per capita* i dążenie krajów biedniejszych do ograniczania sektora publicznego w gospodarce. Po drugie, stwierdzili brak korelacji między programami stabilizacji fiskalnej realizowanymi przez kraje w latach 2009–2010 a ich mechanizmami ASK.

[2] Wyniki dla strefy euro były zbliżone do UE.

Pobrane z czasopisma Annales H - Oeconomia **http://oeconomia.annales.umcs.pl**
Data: 27/01/2026 20:38:29

Zakończenie

Każda recesja gospodarcza powodowała intensyfikację debat w celu stworzenia bardziej efektywnego zestawu instrumentów absorbujących szoki popytowe i podażowe. Cechami wyróżniającymi współczesny kryzys jest brak zdecydowanego ożywienia po okresowych symptomach poprawy koniunktury i wysokie zadłużenie publiczne, co utrudnia stosowanie fiskalnych bodźców wzrostu gospodarczego. W krajach UE reformy podatkowe są podyktowane nie tylko potrzebą stymulowania wzrostu PKB, ale mają też one zapewnić konwergencję systemów podatkowych, atrakcyjną lokalizację dla przedsiębiorstw międzynarodowych w warunkach jednolitego rynku wewnętrznego i konsolidację finansów publicznych. W systemach podatkowych krajów tkwią możliwości prowzrostowe i stabilizacyjne, ale łatwiej je uzyskać za pomocą analiz i symulacji modelowych niż w rzeczywistości choćby dlatego, że istnieje zjawisko przerzucania podatków przez przedsiębiorstwa na konsumentów oraz występują trudności z oddzieleniem wpływu na stymulatory podatkowe czynników strukturalnych i cyklicznych. Reformy podatkowe w UE zmierzają w kierunku zmniejszania podatków od czynników produkcji (pracy i kapitału) generujących wzrost gospodarczy, co jest zgodne z teorią ekonomii, i zwiększania podatków konsumpcyjnych. Badania wskazują na względnie dużą skuteczność łagodzenia wahań popytu konsumpcyjnego w UE i niewiele niższą w USA za pomocą podatków od dochodów indywidualnych i zasiłków dla bezrobotnych, ale tylko w krajach o najwyższych dochodach na mieszkańca. Istotnym warunkiem podniesienia efektywności funkcjonowania Unii Gospodarczej i Walutowej jest osiągnięcie wyższej spójności systemów podatkowych dzięki systematycznym reformom.

Bibliografia

1. Barczyk R., Lubiński M., (2009), *Dylematy stabilizowania koniunktury*, Wyd. UE, Poznań.
2. Barro R., (1974), *Are Government Bonds Net Wealth?*, "Journal of Political Economy", vol. 82, no. 6.
3. Baundsgaard T., S.A. Symansky, (2009), *Automatic Fiscal Stabilizers*, IMF.
4. Buti M., Noord P. van den, (2004), *Fiscal Policy in EMU: Rules, discretion and political incentives*, "European Economy, Economic Papers", no. 206.
5. Christiano L., Eichenbaum M., Rebello S., (2011), *When is the Government Spending Multiplier Large*, "Journal of Political Economy", vol. 119, no. 1.
6. Davig T., Leeper E.M., (2011), *Monetary Fiscal Policy Interaction and Fiscal Stimulus*, "European Economic Review", vol. 55, no. 2.
7. Deburn X., Pisani-Ferry J., Sapir A., (2008), *Government Size and Output Volatility: Should We Forsake Automatic Stabilization*, "IMF Working Paper", WP/08/122.
8. Dolls M., Fuest C., Peichl A., (2010), *Automatic Stabilizers and economic Crisis: US vs. Europe*, "CGS Working Paper", vol. 1, no. 2, University of Cologne.
9. European Commission, (2010), *Monitoring Tax Revenues and Tax Reforms in EU Member States 2010*, "European Economy", no. 6.
10. Fernández M.J.A., Gonzáles J.U., (2004), *Stabilization Policy in EMU. The Case for More Active Fiscal Policy*, "Serie de Collecion de Informes del Observatorio de Economia Europea del Istituto de Estudios Europeos", no. 3, Madrid.
11. Girouard N., André C., (2005), *Measuring Cyclically-Adjusted Budget Balances for OECD Countries*, "OECD Economics Department Working Papers", no. 434.

Pobrane z czasopisma Annales H - Oeconomia **http://oeconomia.annales.umcs.pl**
Data: 27/01/2026 20:38:29

12. Sargent T., Wallace N., (1981), *Some Unpleasant Monetarist Arithmetic*, "Quarterly Review of Minneapolis Federal Reserve Bank", no. 5.
13. Taylor J.B., (2009), *The Lack of an Empirical Rationale for Revival of Discretionary Fiscal Policy*, "American Economic Review", vol. 99, no. 2.
14. Veld J. in't, Larch M., Vandeveyer M., (2012), *Automatic Fiscal Stabilizers: What they are and what they do*, "European Economy, Economic Papers", no. 452.

Effectiveness of automatic economic stabilisers in the European Union

The subject of this article is to estimate the EU's fiscal policy, using theoretical and empirical approaches. The authors try to answer the question "how effective are fiscal stabilisers"? On the basis of the analysis conducted it has been found that the sensitivity of budget revenues to the business cycle for the EU-27 amounts to 0.43 but it varies from 0.58 in Sweden to 0.27 in Lithuania. Similarly, the research results concerning absorption of income shocks that have an effect on the level of consumption are diversified.